

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Nem kéz készítette emlék örzi sirod,
Nem rozsdásodó vas, sem porladozó kő;
A toll hatalmával vívtad ki babérod
Mít el nem pusztíthat a romboló idő.

Ime azon fáról, melyet te ültettél,
Az új nemzedék már édes gyümölcsöt szed;
Fénylő Prometheus! világot löveltél,
Am de a nyugalmat soha sem élvezted.

Munka emberének nincs is pihenése,
Tövískoszorú jut neki osztályrészben:
Lebegjen fölötted a menny örök fénye,
S fáradt porhüvelyed nyugodjék békében!

Simay Gergely.

Görögül.

Ὅτιοι χαλκοῖο μνημῖον οὔτε λίθοιο
ἴδουσαι, τέχνης ἔργον ἐπιμεοῖης,
Ἄλλ' ἱεροῖ τε σέθεν κίματα καλάμοιο τε φερανοῖ
Ὅτε σ' ἔδοιο θανάτοῦ ἄμικτε τεθνήμειοι,
Καὶ τοῖ εὐλαῖοσ ἔργοσ, ὅδωσ ὃ ἐπίργαγεσ ἀντόσ,
Γλῶσσο δίδοιο κωνή ἡλαζή τε νέη,
Θάρσοι δ' εὐφθήμεροισ ὅσ ἐνι σότει ἄμιο Προμηθεύσ,
Λαμπροῖων ἐφάνησ, οὔνοιο κλειῶν ἔχαισ
Πολλὰ μὲν ὦν ἀγαθῶ ἐπι κωνῶ τῶν ἐμῶργασ
Ὅδῶ τοῖ ἡσυχῆ μισθῶσ ἐγένετο πόνοιο,
Ἐργασίη γάρ ἀνδροῖτοισ στερηανοῦτια ἀκάνθοισ,
Ἄλλ' ἐπὶ γῆσ ὕπνοιο μαλθακῶν ἀντιλέβοισ.

Latinul.

Non tibi de saxo monumentum aut aere locasti,
Quod solita nomen proroget arte tuum,
Sed stilus iste potens et sancta industria fecit,
Vivat ut inter nos spiritus iste tuus.
Accipe quam tua fonte manus nutritiv olivam,
Hanc tibi turba recens et nova lingua dicant,
Sit tua blanda quies caeca nam nocte, Prometheus,
Quod tua fax fulsit laura parta tibi.
Publicus in vita multum te exercuit usus,
Nec tibi pacē tamen contigit inde frui,
Nam labor in terris spinis decoratur acutis.
At tua defuncti molliter ossa cubent.

Németül.

Dir ward ein Monument, doch nicht, wie andre ragen
Von Steinen oder Erz, wie Menschenhand, sie schafft;
Durch deine Arbeit nur, dein Mühen, dein Entsagen
Erscheint uns jetzt dein Geist in frischer Lebenskraft.

Von dem Olivenzweig, der emsig du begossen,
Schlingt sich, o Stepanos, auch um dein Haupt ein Reis,
Der du der Sprache Kraft und Geist uns hast erschlossen,
Und unsern dunkeln Weg erleuchtet, Prometheus!

Von keiner Rast noch Ruh, von keinem Erdenlohn
Hast du gewusst; nur Müh' und Arbeit war dein Loos:
Den rastlos Schaffenden lohnt eine Dornenkrone.
So schlummre, Müder, sanft im stillen Grabes Schoss!

Midón kiváló költőnknek, Száházi zján-nak arczképét, életrajzát, s egyik újabb költeményének szintén igen sikerült műfordítását, mai számunkban, olvasóközönségünkkel megismertetjük, — egyúttal alkalmoszerűnek tartottuk a fenti polyglott egybeállítását is közreadni, főleg oly czélból, hogy hazai philologjaink szakértő figyelmét az örmény nemzet irodalmára és költészetére irányozzuk; a mely nemzet közállapotaira, a legutóbbi gyászos események következtében, politikai szempontból, három világrész nemzeteinek figyelme irányult!

Sz.

Csákány Ádeodát.

1819—1894.

A szamosújvári örmény kath. főtemplom nagy hangja búsan kongott 1894. nov. 26-án. Fájdalom és gyász volt hangjában: szomorú hangja azt jelentette, hogy az erdélyi örm. kath. papság egyik kiváló alakja elköltözött az élők sorából.

Nem lepett meg a szomorító jelentés, mely végét szakította 75 év munkásságának; mert már hosszú időn át napról-napra gyengült a test, mely végre is meghódolt a leghatalmasabbnak — a halálnak. De mégis, midón utolsó sóhajtását eltűnni láttuk ajkairól; midón bezárultak jóságot sugárzó szemei; midón elnémult örökre szívének dobbanása: akkor megdöbbenve állottunk a halottas-ágy mellett, mintegy kérdőleg: „Mely csend ez? Mi halál lett urrá néma falak között?”

Elköltözött! Őlébe fogadta a föld, melyről Flammation oly szépen mondja: „A gondolkodók homlokai; a szemek, melyek néztek, mosolyogtak, sirtak; a szájak, melyek szerelemről énekeltek; a rózsajkak és márványkeblek; a munkások karjai; a harcosok izmai, a legyőzöttek vére; a gyermekek és az aggok, a jók és gonoszok, a szegények és gazdagok: minden a mi élt, minden a mi gondolkodott, ugyanabban a földben fekszik.“

Ott fekszel te is drága halott!

És az én szemeim megállapodnak rajtad, a szeretetnek azzal a búskomor érzetével, „a mely összeszorítja szívünket, mikor gondolatunk egy drága lény felé repül, kitől kegyetlen távolság választ el bennünket.“

Egy embert sirattunk meg benne, ki nem volt nagy, ki világra szóló alkotásokkal nem örökitette meg nevét; de a kit nagygyá tett azoknak tisztelete és szeretete, kiknek társaságában mozgott.

Szenteljünk azért néhány sort az ő emlékezetének!

*

Csákány Adeodát született Szamosújvárt 1819. június 24-én. A szamosújvári alsóbb iskolák elvégzése után Kolozsvárra ment, hol 1838-ban tett sikeres vizsgát a philosophiai tanfolyamból. Az az érzelem, mely a kis gyermek szívét áthatotta, az ifjúban erős elhatározássá vált: pap akart lenni. És óhajtása valósult; mert boldogemlékezű Kovács Miklós erdélyi püspök őt a gyulafehérvári papnöveldebe, mint örmény szertartású növendékpapot felvette. A theologiai tanulmányok befejezése után Lembergben Stefánovics Sámuel Cyril érsek 1842. szept. 15-én pappá szentelte.

Mint segédlelkész kezdette meg működését Szamosújvárt. Már 1851-ben a helybeli népiskolákban hitelemző és örmény tanító; de a jó készütségű fiatal papot Haynald Lajos akkori erdélyi püspök 1855-ben az erzsébetvárosi örmény kath. Rafaelféle középiskolához nevezte ki tanárnak. Itt azonban csak egy évet töltött; visszajött és elfoglalta előbbi állását. Végre 1863-ban Szamosújvár képviselő testülete gymnasiumához tanárrá választotta

meg, mely választást az erdélyi püspök, mint a középiskolák legfőbb igazgatója, örömmel hagyott jóvá. Ezen idő óta folytonosan Szamosújvárt láttuk őt a gyermekek között, mint tanítót és nevelőt, kinek gyakori szelid szavai még most is emlénkben élnek. Kopár Simon esperes-plebánosnak 1879-ben történt halála után előbb Szolnok-kerületi alesperesnek, később főesperesnek nevezetett ki és így a kerületben ő nyerte el az első méltóságot.

Mint pap 52 évig munkálkodott az Úr szőlőjében. Az ifjú szónok szavait, lelkes beszédeit szívesen hallgatták; hévvel, lelkesültséggel beszélt mindenkor: keresetlen szavaival erényt, erkölcsösséget és vallási buzgóságot hirdetett, és mindezeket példaadólag ő is — gyakorolta. Valódi pap volt, ki igazán elmondhatta magáról: „Én vagyok a jó pásztor.“ Papi kötelmeinek nem volt egyszerű sáfára, de hivatásból végezte mindenkor a legnehezebb functioakat is.

Midőn 1893-ban aranymiséjét mondotta el, a kerületi papság tiszteletének, s ragaszkodásának őszinte jeleül díszes kehelylyel ajándékozta meg az agg főpapot, szeretett főesperestjét, hogy 50 év után abból ajánlja fel, mutassa be aranyáldozatát a szeretet Istenének.

Mint tanár az iskolában tudott kedélyes is lenni, de ha kellett a szigort is alkalmazta. Tanítványai mindenkor a legnagyobb szeretettel halmozták el. Midőn 1890-ben negyven éves tanárságát jubilálta, egykori tanítványai a legszebb megtiszteltetésben részesítették: száznál több arczképpel ellátott díszes ébenfa-albummal lepték meg. Estve fáklyás menetet rendeztek; a szónok egykori tanítványa: dr. Molnár Antal országgyűlési képviselő volt, ki hozzája olyan beszédet intézett, minőt sugalt a tanítvány szíve, szeretett volt tanára iránt. Az ünnepélyt fényes társasvacsora fejezte be. Így tisztelték meg a jó professort a hálás tanítványok.

Mint embert kedvelte, tisztelte őt mindenki valláskülömbőség nélkül és alig volt valaki, kinek ne lett volna „pap bácsi-“ja. — Bár hosszú idő nehezedett vállaira, mégis — míg le nem verte a betegség — folyton

ton munkálkodott. Még az utolsó napokban is ő maga végezte dolgaiat. Tevékeny részt vett a közügyekben; tagja volt Szolnok-Dobokamegye bizottságának és Szamosújvár város képviselő-testületének.

Igazi jó lélek lakott benne. Örvendett mások boldogságán; az ő legnagyobb boldogságát pedig az képezte, ha másokkal jót tehetett.

Felkereste őt a királyi kegy is. 1893. november 12-én tüzték mellére a legfelsőbb királyi kitüntetést: a Ferencz József-rend lovagkeresztjét. Mintha most is előttem állana a lovaggá avatott főesperes, midőn megköszönte a királyi kegyet. Elgyengült hangján meglátszott a meghatottság, az érzékenyedés. Jól emlékszem, könyezve mondá: „Napi imáimban és szent miséimben nem feledkezem meg Ő Felsege drága életéről és kérni fogom Istent, hogy Őtet a magyar hazának és hű alattvalóinak boldogítására sokáig tartsa meg.“

Arról, hogy nem kereste a kitüntetést, tanuskodik az ő őszinte szava. „Most már — így szólott hozzája egyik tisztelője — a Ferencz József-rend lovagkeresztje disziti mellét.“ Mire ő: „Küldöttek volna inkább egészséget.“

Ezen időtől fogva csakugyan hanyatlani kezdett egészsége. A gyengélkedő lovagot látva tréfásan mondogatták: „Milyen lovag, nem is tud lovagolni“ — és ő erre csak egy-egy mosolylyal felelt.

Ezt a mosolyt is elrabolta a halál!

Már nem szenved ő többet! Lenyugovék... és pihenő ágya az örök sír!

Elszállt a lélek, de neve élni fog, éltetni fogja azt a jó emlékezet! Elköltözött „pap bácsi“! lengjen sírod felett a béke szelleme és virraszson tiednek szeretete!

Esztegar Gergely.

Kisebb közlemények.

A magyarok eredetéről. Gróf Zichy Jenő közelebről nagy és előkelő közönség előtt tartott felolvasást, illetve szabad előadást, Székes-Fehérváron, a magyar nemzet eredetéről és ősi ha-

zajáról. A nemes gróf elismerésre méltó fáradtsággal s temérdek költséggel megszerezte és átkutatta a régi ázsiai népek vándorlását tárgyaló, ritka és rendkívül drága könyveket, — görög, perzsa, arab, örmény és khinai források nyomán azon meggyőződésre jutott, hogy a magyarok — mint a régibb nemzeti hagyományok is tartják, — csakugyan a hun-skytha népek leszármazottjai. Érdekes azon adat is, melyet valamely örmény forrásban talált Zichy Jenő gróf. Ez arról szól, hogy mikor Attila a catalauni csataterén hadakozott, — ugyanakkor vezérei megverték keleten az örményeket és királyukat elfogták. Az örmény fejedelem ekkor így szólt a a hunnokhoz: »Hát már elfelejtette uratok, hogy ő is — Szászánida?!«

A szulduzi leány előadása. Sok örmény nő gyült össze Phajdágáran (Ghárátagh) török-örmény kerület egyik helységében. Csak még az előadó hiányzott. Küldöttség hívta meg a kerület legeszesebb leányát, hogy szabad előadást tartson nekik valami érdekes tárgyról. A leány Szulduzból eljött, tisztességesen köszönt, azután elfoglalta a számára készített helyet. Csend uralkodott; senki sem merészelt kérdést intézni a most jött vendéghez; végre megnyílt egy leány nyelve: — Azért hívtunk, hogy valamiről tarts nekünk előadást. Mi újat tudsz? — Szeretett nővérek! Sok új dolog van, melyek mindenikéről sokat tudnék elbeszélni; de most egész nemzetünk figyelmét ez az új kérdés foglalkoztatja: »Minő eszközt kell használnunk arra, hogy nehéz körülmények közt élő nemzetfeleink megszabadulhassanak a nyomasztó ozmán igától.« E kérdéssel foglalkozik most minden örmény ember; ezért az ügyért kell minden örménynek fáradoznia, legyen az városi vagy falúsi, nemes, közember, egyházi személy, férfi, nő, gyermek, vagy leány. Fogjon kezét mindenki, az észhez eszet tegyetek. Hazánk szabadsága tőlünk függ; mindnyájan tartozunk kötelességünket teljesíteni, tartozunk segédkezni nyujtani e szent ügy megvalósításához: a gazdag pénzzel, a lelkész praedicatoriával, a tudós észszel, az öreg erős buzdítással, az anya azzal, ha fiát, — a menyasszony, ha völegényét, — az ifjú, ha saját személyét; a nővér, ha fivérért, vagy ha a szükség úgy hozza magával, önmagát adja. — Jaj nekem! hát egy asszony, vagy egy leány mit képes-e tenni? — Igaz, az asszony, a leány erőtelen, gyöngye teremts; de azért ő is sokra képes. Ha Jéghise történelmét olvasátok, látni fogjátok, hogy mily nagy munkát végeztek ősanánk az ötödik században a Vártán-féle háborúk ideje alatt; mennyi nyomort, üldözést, kint elviselhetlen napot, nélküldözést szenvedtek a hazáért. És vajjon nővérek, mi nem vagyunk-e ezeknek gyermekei? Vajjon nem-e azon nemzet vére buzog ereinkben? És ha igen, akkor mi is képesek vagyunk úgy mint ők, nagy tetteket véghez vinni, ha — akarunk. Végre szeretett nővérek, szeressétek ti is ezt a szent ügyet, segítsetek tehetségtekhez képest; mert ne fe-